

NHỮNG BÀI HỌC KINH NGHIỆM VỀ XÂY DỰNG VÀ THỰC HIỆN QUY CHẾ DÂN CHỦ Ở CƠ SỞ

HÀ THỊ KHIẾT *

Mười năm qua, sau khi Quy chế Dân chủ ở cơ sở được ban hành, các cấp ủy đã tổ chức quán triệt triển khai thực hiện một cách nghiêm túc, bài bản, sáng tạo. Các ngành, các cấp đã chỉ đạo điềm, sơ kết, rút kinh nghiệm, nhân rộng điển hình và nhiều cơ sở đã thực hiện có nền nếp trong các loại hình cấp xã, cơ quan, đơn vị, doanh nghiệp, thôn, bản, tổ dân phố v.v.. Thông qua việc tổ chức thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở, nhận thức về dân chủ và phát huy quyền làm chủ của nhân dân đã có nhiều chuyển biến rõ nét, tinh thần làm chủ và trách nhiệm thực hành dân chủ của nhân dân đã và đang trực tiếp giải quyết có hiệu quả nhiều vấn đề đặt ra ở cơ sở.

TRONG xã hội do dân làm chủ ở nước ta, dân chủ vừa là mục tiêu và động lực, vừa là cơ chế và phương thức vận hành quyền lực của nhân dân trong quản lý nhà nước và tổ chức đời sống xã hội. Ngày 18-2-1998, Bộ Chính trị khóa VIII ban hành Chỉ thị số 30-CT/TW về xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở; tiếp đó, Ban Bí thư Trung ương Đảng khóa IX ban hành Chỉ thị số 10-CT/TW và Thông báo kết luận số 159-TB/TW; Ủy ban Thường vụ Quốc hội ban hành các Nghị quyết số 45/1998, số 55/1998, số 60/1998, Pháp lệnh số 34/2007 và Chính phủ ban hành các Nghị định số 29/1998, số 71/1998, số 07/1999, số 79/2003, số 87/2007 về ban hành quy chế thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn, cơ quan hành chính, doanh nghiệp nhà nước, công ty cổ phần, công ty trách nhiệm hữu

hạn đã tạo ra cơ chế cụ thể về quyền làm chủ của nhân dân. Xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở là một chủ trương đúng đắn, sáng tạo, và là bước đột phá về phát huy quyền làm chủ của nhân dân, được nhân dân đồng tình, hưởng ứng và nhanh chóng đi vào cuộc sống, đạt nhiều kết quả thiết thực.

Những kết quả nổi bật về xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở

Xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở đã góp phần tích cực thúc đẩy phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội, giữ vững an ninh trật tự ở cơ sở. Phát huy dân chủ, nhân dân quan tâm thảo luận chuyển đổi cơ cấu

* Bí thư Trung ương Đảng, Trưởng Ban Dân vận Trung ương

kinh tế, đồn điền, đổi thửa, lựa chọn đầu tư, nâng cao trình độ chuyên canh, thâm canh, phát triển kinh tế hộ, huy động sức dân đầu tư xây dựng hạ tầng kỹ thuật, giao thông nông thôn v.v.. Đến nay, xuất hiện nhiều điển hình sản xuất, kinh doanh giỏi, số hộ khá, giàu ngày càng tăng. Kết cấu hạ tầng kỹ thuật ở nông thôn tiếp tục được tăng cường, các hoạt động văn hóa, xã hội ngày càng phát triển; an ninh trật tự được bảo đảm; các tệ nạn xã hội giảm dần, nhiều vụ, việc mâu thuẫn trong nội bộ nhân dân được giải quyết ổn thỏa. Bộ mặt nông thôn, đô thị có nhiều đổi mới sâu sắc.

Xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở đã góp phần nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của tổ chức cơ sở đảng và chất lượng đảng viên. Quán triệt quan điểm chỉ đạo của Trung ương, các cấp ủy đã chỉ đạo việc xây dựng và thực hiện các quy chế, quy định, quy trình dân chủ, công khai; bảo đảm thực hiện đúng nguyên tắc tập trung dân chủ trong công tác đảng. Các cấp ủy đã thực hiện nghiêm túc việc giới thiệu đảng viên đang công tác về tham gia sinh hoạt nơi cư trú, tăng cường mối liên hệ mật thiết giữa đảng viên với nhân dân ở khu dân cư. Việc các cấp ủy, chính quyền tổ chức đối thoại trực tiếp với dân, lắng ý kiến nhân dân tham gia về công tác đảng đã góp phần nâng cao chất lượng hoạt động của các cấp ủy và chất lượng đảng viên, từng bước xây dựng tổ chức đảng ngày càng trong sạch, vững mạnh.

Xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở không ngừng nâng cao năng lực quản lý, điều hành của các cơ quan nhà nước và trách nhiệm của đội ngũ cán bộ, công chức. Những năm qua, việc thông báo công khai và truyền hình trực tiếp các phiên chất vấn, công khai kết quả hoạt động giám sát và các kiến nghị của cử tri tại các kỳ họp của Quốc hội, Hội đồng nhân dân các cấp đã thu hút sự quan tâm, theo dõi của nhân dân, nâng cao trách nhiệm của cơ quan đại diện và của

người đại biểu nhân dân. Các cơ quan nhà nước quan tâm xây dựng các quy chế, quy định thực hiện dân chủ gắn với đẩy mạnh cải cách thủ tục hành chính, thực hiện cơ chế "một cửa" được nhân dân đồng tình, ủng hộ. Việc thực hiện công khai, dân chủ đã trở thành phương thức quản lý, điều hành của các cơ quan nhà nước và nâng cao trách nhiệm của cán bộ, công chức đối với nhân dân; đồng thời, khuyến khích nhân dân tham gia xây dựng, giám sát các hoạt động của cơ quan nhà nước, góp ý cho cán bộ, công chức về phong cách, trách nhiệm, đạo đức lối sống và tôn trọng nhân dân.

Xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở góp phần đổi mới phương thức hoạt động và nâng cao vai trò, trách nhiệm, uy tín của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các đoàn thể nhân dân. Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các đoàn thể đã tích cực tuyên truyền, vận động các tầng lớp nhân dân thực hiện. Những năm qua, Mặt trận Tổ quốc, các đoàn thể nhân dân đã phối hợp với các cơ quan nhà nước chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra và giám sát việc thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở; tích cực tham gia xây dựng các quy chế, quy định ở xã, quy ước, hương ước ở thôn, tổ chức lấy phiếu tín nhiệm các chức danh chủ chốt do Hội đồng nhân dân cấp xã bầu... đã góp phần đổi mới phương thức hoạt động và nâng cao vị trí, vai trò và uy tín của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân ở cơ sở.

Những yếu kém, khuyết điểm cần khắc phục

- Trước hết, sau 10 năm triển khai thực hiện, chất lượng và hiệu quả việc thực hiện Quy chế chưa đạt được kết quả như mong muốn. Có nơi, có lúc còn vi phạm quyền làm chủ của nhân dân; không ít nơi chưa thực hiện tốt công khai, dân chủ, chưa phát huy đầy đủ tinh thần, trách nhiệm làm chủ của nhân dân trong tháo gỡ khó khăn, tham gia giải quyết những bức xúc từ cơ sở.

- Việc thực hiện Quy chế Dân chủ, công khai, minh bạch các chế độ, chính sách, nhất là các chế độ, chính sách về nhà, đất, tài chính, tài sản, tiền lương, tiền thưởng; về quy hoạch, kế hoạch, giá cả đền bù khi thu hồi đất v.v.. có nơi chưa thực hiện nghiêm túc theo quy trình, quy định của Nhà nước, để xảy ra tham nhũng, vi phạm pháp luật làm nhân dân bất bình.

- Công tác tuyên truyền, giáo dục chưa được quan tâm đúng mức, nhận thức về xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở chưa đồng đều; trách nhiệm của một số ban chỉ đạo, của Mặt trận, đoàn thể, thủ trưởng cơ quan, đơn vị có nơi, có lúc chưa được đề cao. Đến nay, vẫn còn nhiều nơi chưa xây dựng được quy chế, nhiều công ty cổ phần, công ty trách nhiệm hữu hạn chưa triển khai thực hiện; chất lượng thực hiện Quy chế Dân chủ ở nhiều cơ sở chưa cao.

- Sự phối hợp giữa cấp ủy, chính quyền, các đoàn thể trong công tác chỉ đạo, kiểm tra, tổng kết và nhận diện các điển hình có nơi thiếu chặt chẽ, chưa đồng bộ; thiếu kiên quyết trong việc xây dựng và ban hành các quy chế, quy định, quy trình thực hiện công khai, dân chủ. Tình trạng mất đoàn kết, những nhiễu, quan liêu, tham nhũng, lãng phí và tình hình khiếu kiện vẫn còn diễn ra phức tạp ở một số địa phương.

Những yếu kém, khuyết điểm về xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở có nhiều nguyên nhân. Trong đó, nguyên nhân chủ yếu là do nhận thức về dân chủ chưa đầy đủ, trách nhiệm của một số cấp ủy, chính quyền chưa tập trung chỉ đạo, thiếu kiểm tra, đôn đốc; chưa cụ thể hóa các quy chế, quy định, quy trình công khai, dân chủ ở cơ sở; chưa coi trọng việc sửa đổi, bổ sung quy chế, quy ước sát với thực tiễn của từng loại hình cơ sở; chưa phát huy vai trò, trách nhiệm của Mặt trận Tổ quốc, các đoàn thể nhân dân; việc sơ kết, tổng kết, nhân rộng các điển hình chưa được coi trọng; chưa kiểm

điểm, phê bình nơi làm yếu và thiếu quan tâm giúp đỡ nơi có khó khăn.

Một số bài học kinh nghiệm rút ra

Một là, nắm vững các quan điểm chỉ đạo của Trung ương, tập trung đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục sâu rộng trong các tầng lớp nhân dân, không ngừng nâng cao nhận thức về dân chủ và thực hành dân chủ ở cơ sở. Các ngành, các cấp tổ chức thực hiện nghiêm túc việc lấy ý kiến nhân dân về xây dựng các chủ trương, chính sách liên quan đến quyền và lợi ích trực tiếp của nhân dân; tích cực thực hành dân chủ, tạo nền nếp và những chuyển biến mới, tích cực ở cơ sở.

Thực tế cho thấy, những nơi cấp ủy, chính quyền nắm vững các quan điểm chỉ đạo của Trung ương, vận dụng sáng tạo vào thực tiễn; coi trọng công tác tuyên truyền, phổ biến sâu rộng trong các tầng lớp nhân dân, thông qua nhiều hình thức phong phú, đa dạng trên các phương tiện thông tin đại chúng, các loại hình văn hóa, nghệ thuật để góp phần nâng cao nhận thức, tạo sự đồng tình, hưởng ứng của nhân dân, thúc đẩy quá trình xây dựng và thực hiện các quy chế, quy định, quy trình thực hiện công khai, dân chủ ở cơ sở, quy ước, hương ước ở thôn. Phát huy dân chủ, nhân dân tích cực tham gia quá trình phát triển kinh tế, xã hội, giữ vững an ninh trật tự ở cơ sở; bầu không khí dân chủ trong Đảng, trong xã hội có nhiều chuyển biến rõ nét.

Hai là, phát huy vai trò, trách nhiệm người đứng đầu của các tổ chức trong hệ thống chính trị và đội ngũ cán bộ, công chức ở cơ sở. Quan tâm chỉ đạo việc xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ gắn với việc thực hiện dân chủ, công khai, minh bạch các thủ tục hành chính, các loại phí, lệ phí và các quy định của pháp luật. Nâng cao chất lượng dân chủ đại diện, mở rộng dân chủ trực tiếp; nêu cao tinh thần phục vụ nhân dân, tôn trọng quyền làm chủ của nhân dân, tăng cường đối

thoại tháo gỡ khó khăn từ cơ sở, củng cố niềm tin của nhân dân đối với Đảng và Nhà nước.

Phát huy dân chủ, khâu quan trọng và có ý nghĩa sâu sắc chính là xây dựng và ban hành được các quy chế, quy ước thực hiện dân chủ ở cơ sở. Phát huy vai trò và trách nhiệm của người đứng đầu cấp ủy, chính quyền trong việc trực tiếp chỉ đạo xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ; góp phần nâng cao hiệu quả trong công tác tổ chức và cán bộ, xác định rõ chức năng, nhiệm vụ; công khai các hoạt động quản lý, điều hành; nâng cao tinh thần, trách nhiệm thực hành dân chủ của đội ngũ cán bộ, công chức; từng bước ngăn chặn tình trạng quan liêu, tham nhũng, lãng phí ở cơ sở.

Ba là, tăng cường sự phối hợp hoạt động giữa các tổ chức trong hệ thống chính trị về chỉ đạo quán triệt, tổ chức thực hiện, hướng dẫn, kiểm tra, đôn đốc và đánh giá kết quả việc thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở. Phát huy dân chủ ở cơ sở gắn với đẩy mạnh các phong trào thi đua yêu nước, các cuộc vận động ở cơ sở. Phối hợp chặt chẽ giữa các tổ chức trong hệ thống chính trị, quan tâm chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra, xem xét, đánh giá kết quả thực hiện; khen thưởng và động viên kịp thời; tạo phong trào sâu rộng, có hiệu quả ở từng loại hình cơ sở.

Sự phối hợp hoạt động giữa các tổ chức ở cơ sở mở ra các cơ chế vận hành đồng bộ, thống nhất trong triển khai, thực hiện của từng tổ chức, trong quản lý, điều hành của chính quyền; mở ra môi trường thuận lợi cho nhân dân đẩy mạnh các phong trào thi đua sản xuất, kinh doanh, giải quyết việc làm, nâng cao thu nhập, ổn định cuộc sống. Trong các cơ quan hành chính, đơn vị sự nghiệp, doanh nghiệp nhà nước, việc xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ đã tạo môi trường thuận lợi để cán bộ, công chức, người lao động phát huy năng lực, trí tuệ, nâng cao

trách nhiệm tham gia về hoạch định cơ chế, chính sách, tham gia giải quyết những vướng mắc, khó khăn trong sản xuất, kinh doanh v.v.. Đến nay, hầu hết các doanh nghiệp (có tổ chức công đoàn) đã tổ chức ký kết thỏa ước lao động tập thể. Nhiều doanh nghiệp đã ban hành bộ quy chế về tiêu chuẩn, quy trình, quy định, quy ước, nội quy của doanh nghiệp, thiết lập quan hệ lao động hài hòa hơn giữa người lao động với chủ doanh nghiệp; ý thức lao động của công nhân, người lao động tiếp tục được nâng lên.

Kinh nghiệm thực tiễn cho thấy, việc thực hiện Quy chế Dân chủ gắn với xây dựng và đẩy mạnh các hoạt động văn hóa, xã hội như: tổ chức các lễ hội văn hóa truyền thống của làng, xã, lễ hội văn hóa vùng, miền, khu vực; lễ hội tôn vinh người có công, người vượt khó học giỏi; huy động sức dân xây dựng nhà văn hóa, các công trình văn hóa... Nhân dân tích cực thực hiện cuộc vận động "Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa", "Xóa đói, giảm nghèo" và thực hiện tốt các chính sách xã hội, giúp đỡ các gia đình chính sách, gia đình có hoàn cảnh khó khăn ổn định và từng bước cải thiện cuộc sống. Hằng năm, nhiều địa phương đã công nhận trên 75% số gia đình đạt chuẩn văn hóa, 65% cơ quan, đơn vị đạt chuẩn văn hóa.

Bốn là, phát huy vai trò, trách nhiệm của ban chỉ đạo thực hiện Quy chế Dân chủ ở các ngành, các cấp; nâng cao chất lượng tham mưu cho cấp ủy, phối hợp chặt chẽ với chính quyền, các đoàn thể nhân dân trong xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở. Thường xuyên đề cao vai trò, trách nhiệm của các thành viên trong ban chỉ đạo, tiếp tục phân công theo dõi và trực tiếp giúp đỡ cơ sở, phát hiện và nhân rộng các điển hình tiên tiến, thí điểm việc xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở các loại hình cơ sở chưa thực hiện; kịp thời thay thế, bổ sung, kiện toàn ban chỉ đạo; sửa đổi, bổ sung quy chế, kinh phí hoạt động. Phối hợp với các cơ quan

chính quyền, tập trung chỉ đạo, nâng cao chất lượng thực hiện Quy chế Dân chủ và ý thức chấp hành pháp luật của nhân dân, xây dựng xã hội đồng thuận, đoàn kết, giúp đỡ nhau, tạo sự đồng đều về kết quả xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở.

Năm là, phát huy dân chủ gắn với kỷ cương pháp luật, xử lý nghiêm minh đối với các vụ việc tiêu cực, tham nhũng, lãng phí; kiên quyết xử lý đối với những trường hợp lợi dụng các vấn đề dân chủ, dân tộc, tôn giáo chống phá Nhà nước ta, gây mất ổn định về an ninh, trật tự. Nâng cao ý thức sống và làm việc theo Hiến pháp và pháp luật, tăng cường hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước ở cơ sở, đẩy mạnh cải cách hành chính, nâng cao trách nhiệm, phẩm chất và năng lực của cán bộ, công chức để thực hiện các quy chế, quy định, quy trình công khai, dân chủ ở cơ sở. Phát huy dân chủ, tôn trọng quyền làm chủ của nhân dân, nhân dân tích cực tham gia đấu tranh phòng, chống tội phạm, phát hiện, tố giác các vụ việc tiêu cực, tham nhũng, lãng phí; tham gia giám sát các vụ, việc vi phạm pháp luật và kết quả xử lý, giải quyết sau thanh tra. Phát huy sức mạnh đoàn kết trong cộng đồng dân cư, nêu cao tinh thần cảnh giác, tích cực tham gia ngăn chặn các tệ nạn xã hội; đấu tranh phòng, chống âm mưu thâm độc của các thế lực thù địch trong và ngoài nước; vạch trần các thủ đoạn lợi dụng các vấn đề dân chủ, nhân quyền, dân tộc, tôn giáo... để chống đối; ngăn chặn các hành động gây rối, gây bạo loạn, gây mất ổn định an ninh, trật tự ở cơ sở.

Sáu là, tăng cường sự lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp ủy đảng, đẩy mạnh công tác kiểm tra, giám sát, sơ kết, tổng kết việc thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở. Kiên trì chỉ đạo tháo gỡ những khó khăn, vướng mắc từ cơ sở, đề cao trách nhiệm lãnh đạo trực tiếp của đảng ủy, chính quyền, của cán bộ, đảng viên, công chức ở cơ sở. Gắn xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở với xây

dựng tổ chức cơ sở đảng trong sạch, vững mạnh, nâng cao năng lực và sức chiến đấu của tổ chức cơ sở đảng. Thường xuyên kiểm tra, giám sát việc thực hiện của các tổ chức, đơn vị; giám sát trách nhiệm, ý thức chấp hành và gương mẫu thực hiện của cán bộ, đảng viên, công chức; sơ kết, tổng kết và nhận diện kịp thời các điển hình thực hiện tốt Quy chế.

Những cấp ủy làm tốt việc phân công cán bộ có năng lực, trực tiếp tham gia ban chỉ đạo, định kỳ nghe ban chỉ đạo báo cáo; đồng thời, đề ra những giải pháp, tăng cường sự chỉ đạo đối với các ngành, các cấp; tổ chức cho cán bộ, công chức đi cơ sở, gặp gỡ, nắm bắt tâm tư, nguyện vọng chính đáng của nhân dân để góp phần nâng cao chất lượng và hiệu quả việc thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở.

Các cấp ủy đã quan tâm chỉ đạo việc tổ chức lấy phiếu tín nhiệm các chức danh chủ chốt ở cấp xã do Hội đồng nhân dân bầu, góp phần ngăn chặn tình trạng quan liêu, nhũng nhiễu, cửa quyền, đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực ở cơ sở. Đồng thời, không ngừng nâng cao ý thức, trách nhiệm phục vụ nhân dân của cán bộ, đảng viên và công chức, góp phần làm trong sạch nội bộ tổ chức đảng, nâng cao tinh thần đoàn kết, thực hiện thắng lợi các nhiệm vụ chính trị ở cơ sở.

Để tiếp tục nâng cao chất lượng về xây dựng và thực hiện Quy chế Dân chủ ở cơ sở, các ngành, các cấp cần tiếp tục quán triệt sâu sắc hơn nữa các quan điểm chỉ đạo của Trung ương, kiên quyết chỉ đạo và tổ chức thực hiện sâu rộng, đồng đều; tiếp tục tổng kết, đúc rút các bài học kinh nghiệm từ thực tiễn, vận dụng linh hoạt, sáng tạo vào đặc điểm của từng loại hình cơ sở một cách nền nếp, hiệu quả, góp phần tạo động lực thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội, giữ vững an ninh chính trị ở từng địa bàn, đóng góp tích cực vào sự phát triển bền vững của quê hương, đất nước. □